

XALQARO ARBITRAJNING YETAKCHI XORIJIY MARKAZLARI, XALQARO SAVDO PALATASINING XALQARO ARBITRAJ SUDI, LONDON XALQARO ARBITRAJ SUDI, STOKGOLM SAVDO PALATASI ARBITRAJ INSTITUTI VA AMERIKA ARBITRAJ ASSOTSIYATSIYALARINING REGLAMENTLARINING QIYOSIY TAHLILI

Shukurullayeva Mashhura Ergashbayevna

Student of Tashkent State University of Law

m.shukurullayeva@tsul.uz

Abstract: In this article, a comparative analysis of the famous arbitration institutions, the International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce, the London International Court of Arbitration, the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce and the American Arbitration Association, was made. the terms of resolution and the rules of confidentiality and transparency were given and discussed on the basis of real cases

Key words: Arbitration, ICC, LCIA, SCC, AAA, rules, arbiter, costs and fees, confidentiality

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mashhur arbitraj institutlari bo'lmish Xalqaro savdo palatasining Xalqaro arbitraj sudi, London xalqaro arbitraj sudi, Stokgolm savdo palatasi arbitraj instituti va Amerika arbitrajlar assotsiyatsilari qiyosiy tahlili qilib chiqildi. Arbitrlarni tayinlash shartlari, arbitraj xarajatlari va to'lovlari to'lash tartibu, nizolarni hal qilish muddatlari va Maxfiylik va oshkoralik qoidalari keltirilib, real keyslar asosida muhokama qilindi

Kalit so'zlar: Arbitraj, ICC, LCIA, SCC, AAA, reglament, arbitr, to'lovlar va xarajatlar, maxfiylik

Nizolarni muqobil hal qilish usullaridan biri bo'lgan arbitraj instituti paydo bo'lganidan beri, bir qator arbitraj markazlari ham tashkil etilgan. Shulardan eng mashhurlari va eng ko'p odamlardan tomonidan tanlaganlari ICC, SCC, LCIA va AAAA hisoblanadi.

ICC Arbitraj sudi 1923-yilda tashkil etilgan. Sud Parijda joylashgan va butun dunyoda vakolatxonalariga ega. Osiyoda uning Gonkongda Kotibiyat ofisi va Singapurda vakolatxonasi mavjud¹. SCC 1917-yilda Stokgolm Savdo palatasi tarkibida mustaqil tashkilot sifatida tashkil etilgan. SCC jahon miqyosida 1970-yillarda, Amerika Qo'shma Shtatlari va Sovet Ittifoqi Sharq va G'arb savdo nizolarini hal qilish uchun Stokgolmni neytral maydon sifatida tanlaganida beri boshqa davlatlar tomonidan ham ko'p murojaat qilinib, tan olingan. Xitoy, shuningdek, SCCni bir vaqtning o'zida xalqaro nizolarni hal qilish uchun forum sifatida tan olgan². London arbitraj palatasi 1892 yilda, 1889 yildagi Arbitraj qonuni kuchga kirganidan ko'p o'tmay tashkil etilgan. U London Siti korporatsiyasi va London Savdo-sanoat palatasi a'zolaridan iborat bo'lib, Londondagi Guildhallda joylashgan³. AAA 1926-yilda Amerika Arbitraj Jamiyati va Arbitraj Jamg'armasining qo'shilishi natijasida nizolarni hal etish va fuqarolik sudlarida ko'rib chiqilishidan qochish maqsadida tashkil etilgan. Ko'pgina shartnomalarda AAAni tomonlar o'rtasida arbitraj jarayonini boshqaradigan tashkilot sifatida arbitraj bandini keltirib o'tiladi⁴.

ARBITRLARNI TAYINLASH

¹ Introduction to ICC Arbitration | Clifford Chance

<https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2012/12/introduction-to-icc-arbitration.pdf>

² Our history - SCC Arbitration Institute <https://sccarbitrationinstitute.se/en/about-scc/our-history>

³ <https://www.lcia.org/LCIA/history.aspx>

LCIA - The London Court of International Arbitration (<https://www.lcia.org/LCIA/history.aspx>)
History

History of the London Court of International Arbitration (LCIA).

⁴ "Guide to Regional Arbitration (volume 7 - 2019) - Global Arbitration Review"

1. ICC (Xalqaro Savdo Palatasining Xalqaro Arbitraj sudi):

ICC Arbitraj qoidalarining 12-moddasi hakamlik sudylarini tayinlash va ularning malakasini tartibga soladi⁵. Unda hakamlik sudylarini tanlash jarayoni, shu jumladan hakamlik sudylarini tasdiqlash va ularni tayinlash bilan bog'liq har qanday muammolarni hal qilishda ICC sudining roli ko'rsatilgan. ICC turli tajriba va mutaxassislikka ega bo'lgan hakamlar ro'yxatini yuritadi va tomonlarga malakali mutaxassislarni tanlash imkoniyatini beradi.

2. LCIA (London xalqaro arbitraj sudi):

LCIA arbitraj qoidalarining 5-moddasi hakamlik sudylarini tayinlash va ularning malakasiga bag'ishlangan⁶. U hakamlik sudylarini tanlashda tomonlarning moslashuvchanligini ta'kidlaydi va tomonlarning kelishuvi bo'lmagan taqdirda LCIA sudi tomonidan hakamlik sudylarini tayinlash tartiblarini belgilaydi. LCIA, shuningdek, turli sohalarda tajribaga ega bo'lgan hakamlar ro'yxatini yuritadi va tomonlarga hakamlik sudylarini tanlash uchun bir qator variantlarni taklif qiladi.

3. SCC (Stokgolm Savdo palatasi arbitraj instituti):

SCC Arbitraj qoidalari, xususan, 6-bob hakamlik sudylarini tayinlash va ularning malakasini tartibga soladi. ICC va LCIA dan farqli o'laroq, SCC tomonlarga hakamlik sudining ishtirokisiz bevosita hakamlik sudylarini tayinlash imkonini beradi. SCC Qoidalarining 15-moddasida taraflar tomonidan tayinlangan hakamlik sudylarining ishlash tartibi va tomonlar kelishuvga erisha olmasalar, raislik qiluvchi hakamni tayinlashda SCC Hay'atining roli ko'rsatilgan⁷.

4. AAA (Amerika arbitraj assotsiatsiyasi):

⁵ ICC Rules of Arbitration entered into force on 1 January 2021. They define and regulate the management of cases received by the International Court of Arbitration® from 1 January 2021 on. <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/12/icc-2021-arbitration-rules-2014-mediation-rules-english-version.pdf>

⁶ LCIA Arbitration Rules (2020) https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx

⁷ SCC Arbitration Rules 2017

SCC (Stockholm Chamber of Commerce) Arbitration Rules (2017)

AAA Tijorat arbitraji qoidalari, xususan, 12-qoida, hakamlarni tayinlash va malakasini batafsil bayon qiladi⁸. 12 -qoidasi tomonlarga arbitrlarni o'z xohish-istaklari, jumladan, tajriba va tajriba kabi omillarga qarab tanlash moslashuvchanligini ta'minlaydi. AAA, shuningdek, har xil ma'lumotlarga ega bo'lgan hakamlar ro'yxatini taklif qiladi va tomonlar ushbu ro'yxatlardan hakamlarni tanlashi mumkin.

ARBITRAJ XARAJATLARI VA TO'LOVLARI

1. ICC (Xalqaro Savdo Palatasining Xalqaro Arbitraj sudi):

ICC arbitraj qoidalarining 4-moddasida hakamlik muhokamasi bilan bog'liq xarajatlar ko'rsatilgan. ICC ma'muriy to'lovlarni nizoning umumiy miqdorga qarab, yuqoriroq miqdordagi da'volar uchun toymasin maxsus belgilangan shkala bilan undiradi. Bundan tashqari, hakamlik sudyalari o'z xizmatlari uchun ICC sudi tomonidan belgilanadigan oqilona to'lovlarni olish huquqiga ega. Tomonlar ushbu xarajatlarni ICC sudi tomonidan belgilangan tartibda to'lashlari shart.

Ikki transmilliy korporatsiyalar o'rtasida shartnomani buzish bo'yicha yuqori darajadagi xalqaro tijorat nizosida ICC hakamlik muhokamasini boshqargan. Bahsdagi summa 100 million dollar edi. ICC arbitraj qoidalariga ko'ra, ma'muriy to'lovlar kattaroq da'volar uchun yuqori to'lovlar shkalasi asosida hisoblab chiqilgan. Bundan tashqari, hakamlik sudylarining haqlari ishning murakkabligi va hakamlik sudylarining vaqtini hisobga olgan holda ICC sudi tomonidan belgilandi. Bu holatda hakamlik sudining umumiy xarajatlari ma'muriy yig'imlar va hakamlik to'lovlarini hisobga olgan holda taxminan 5 million dollarni tashkil etgan.

2. LCIA (London xalqaro arbitraj sudi):

LCIA arbitraj qoidalarining 24-moddasida hakamlik muhokamasi xarajatlari ko'rsatilgan. LCIA ICCga o'xshab nizo summaga qarab ma'muriy to'lovlarni undiradi.

⁸ <http://www.adr.org/Rules>
AAA Arbitration Rules
www.adr.org (<https://www.adr.org/Rules>)
AAA Rules, Forms & Fees | ADR.org
AAA Rules, Forms and Fees.

Bundan tashqari, hakamlar o'z xizmatlari uchun LCIA sudi tomonidan belgilanadigan oqilona to'lovlarni olish huquqiga ega. Tomonlar ushbu xarajatlarni LCIA sudi tomonidan belgilangan tartibda to'lashlari shart.

Yevropalik pudratchi va osiyolik subpudratchi o'rtasidagi qurilish nizosi LCIA tomonidan boshqarildigan arbitraj orqali hal qilingan. Nizo summasi 50 million funt sterling bo'lgan. LCIA o'zining to'lovlar jadvali asosida ma'muriy to'lovlarni undirdi, va bunda nizo miqdorni hisobga olinadi. Hakamlarning haqlari LCIA sudi tomonidan ularning soatlik stavkalari va ish bo'yicha sarflangan vaqtdan kelib chiqib belgilangani. Bu holatda arbitrajning umumiy xarajatlari ma'muriy yig'imlar va hakamlik to'lovlarini hisobga olgan holda taxminan 3 million funt sterlingni tashkil etgan..

3. SCC (Stokgolm Savdo palatasi arbitraj instituti):

SCC Arbitraj qoidalari, xususan, 8-bob, hakamlik muhokamasi xarajatlarini ko'rib chiqadi. SCC Qoidalarining II-ilovasida keltirilgan yig'imlar jadvali bilan nizo summadan kelib chiqib ma'muriy yig'im undiradi. Hakamlik sudyalarining haqlari, shuningdek, ish bo'yicha sarflangan vaqtga qarab belgilanadi, bu xarajatlarni to'lash uchun tomonlar javobgardir.

Yevropa kompaniyasi va Janubiy Amerika davlat korxonasi o'rtasidagi energetika sohasiga oid nizo SCC arbitraj qoidalariga muvofiq arbitraj orqali hal qilinadi. Bahsdagi summa 200 million yevro bo'lgan. SCC Qoidalarining II-ilovasida ko'rsatilgan to'lovlar jadvali asosida ma'muriy yig'im undirilib. Hakamlarning ish haqi ularning soatlik stavkalari va ish bo'yicha sarflangan vaqtiga qarab belgilandi. Bu holatda hakamlik sudining umumiy xarajatlari ma'muriy yig'imlar va hakamlik to'lovlarini hisobga olgan holda taxminan 8 million yevroni tashkil etadi.

4. AAA (Amerika arbitraj assotsiatsiyasi):

AAA Tijorat arbitraj qoidalari, xususan, 46-qoida, arbitraj xarajatlarini batafsil bayon qiladi. AAA ICC va LCIA kabi bahsli miqdorga qarab ma'muriy to'lovlarni undiradi. Hakamlar o'z xizmatlari uchun AAA tomonidan belgilanadigan oqilona kompensatsiya

olish huquqiga ega. Tomonlar AAA tomonidan belgilangan ushbu xarajatlarni to'lash uchun javobgardir.

Ikki AQSh kompaniyasi o'rtasidagi texnologiya litsenziyasi bo'yicha nizo AAA tomonidan boshqariladigan arbitraj orqali hal qilinadi. Bahsdagi summa 20 million dollarni tashkil etgan. AAA o'zining to'lov jadvali asosida ma'muriy to'lovlarni undirdi, bunda nizo miqdori hisobga olinadi. Hakamlarning to'lovlari AAA tomonidan ularning soatlik stavkalari va ish bo'yicha sarflangan vaqtdan kelib chiqib belgilaandi.. Sudining umumiy xarajatlari ma'muriy yig'imlar va hakamlik to'lovlarini hisobga olgan holda taxminan 1,5 million dollarni tashkil etgan.

NIZOLARNI HAL QILISH MUDDATLARI:

1. ICC (Xalqaro Savdo Palatasining Xalqaro Arbitraj sudi):

ICC arbitraj qoidalarida nizolarni hal qilish muddatlariga oid aniq qoidalar mavjud emas. Biroq, ICC o'z amaliyoti va protseduralari orqali nizolarni samarali va tezkor hal etishga urg'u beradi. ICC taraflar va hakamlarni sud jarayonini o'z vaqtida olib borishga undaydi va arbitraj jarayonini soddalashtirish uchun ishlarni boshqarish usullari bo'yicha ko'rsatmalar beradi. ICC nizolarni hal qilish uchun qat'iy muddatlarni belgilamasa-da, tomonlar ICCning murakkab ishlarni samarali boshqarish bo'yicha tajribasidan foydalanishlari mumkin.

Yevropa muhandislik firmasi va Osiyo qurilish kompaniyasi o'rtasidagi murakkab xalqaro qurilish nizosida ICC hakamlik muhokamasini boshqargan. Ishning murakkabligiga, jumladan, bir nechta tomonlar va texnik muammolarga qaramay, hakamlik jarayoni samarali boshqarilgan. Uchta hakamlik sudyasidan iborat tribunal olti oy davomida tinglovlarni o'tkazdi, unda dalillar keltiriladi va dalillar tekshirilib, sud arbitraj boshlangan kundan boshlab bir yil ichida yakuniy qarorini chiqardi

2. LCIA (London xalqaro arbitraj sudi):

LCIA arbitraj qoidalarining 15.10-moddasida qarorlarni berish muddatlari ko'rsatilgan. Unda aytilishicha, sud ishning murakkabligi va holatlarini inobatga olgan holda imkon qadar tezroq yakuniy qaror chiqarishi kerak.

Yevropa farmatsevtika kompaniyasi va Yaqin Sharqdagi distribyutor o'rtasidagi tijoriy nizo LCIA Arbitraj qoidalariga muvofiq arbitraj orqali hal qilindi. Hakamlik muhokamasi muammosiz olib borildi, sud ishni samarali boshqarib bordi. Sud majlislari zudlik bilan belgilanib, protsessual masalalar tezkorlik bilan hal etildi. Sud arbitraj boshlanganidan keyin 15 oy ichida yakuniy qarorini chiqardi

3. SCC (Stokgolm Savdo palatasi arbitraj instituti):

SCC arbitraj qoidalarini nizolarni hal qilish muddatlariga oid aniq qoidalarini o'z ichiga olmaydi. Biroq, SCC hakamlik muhokamasida samaradorlik va tezkorlik bilan ko'rib chiqilishini ta'kidlaydi.

Yvropalik investor va Afrika davlati o'rtasidagi investitsiya nizosi SCC tomonidan boshqarildigan arbitraj orqali hal qilindi. Ishning murakkabligi va ko'plab huquqiy va faktik masalalarni o'z ichiga olganiga qaramay, hakamlik jarayoni samarali o'tkaziladi. Investitsiya huquqi bo'yicha tajribaga ega bo'lgan tajribali arbitrlardan iborat tribunal sud jarayonlarini olib boradi. Sud arbitraj boshlangan kundan boshlab 18 oy ichida yakuniy qarorini chiqargan.

4. AAA (Amerika arbitraj assotsiatsiyasi):

AAA Tijorat arbitraji qoidalarining 31-qoidasi qarorlarni berish muddatlarini ko'rib chiqadi. Unda aytilishicha, arbitr(lar) agar taraflar boshqacha kelishuvga erishmagan yoki AAA tomonidan uzaytirilmagan bo'lsa, sud muhokamasi tugagandan so'ng imkon qadar tezroq qaror chiqarishi kerak. AAA hakamlik muhokamasida samaradorlik va o'z vaqtida bo'lishini ta'kidlaydi va arbitrlarni tinglov yakunlanganidan so'ng darhol qarorlar chiqarishga undaydi.

Ikki AQSh kompaniyasi o'rtasidagi tijorat shartnomasi bo'yicha kelishmovchilik AAA orqali hal qilindi. Hakamlik muhokamasi kelishilgan muddatga muvofiq o'tkaziladi, sud

majlislari zudlik bilan belgilandi va protsessual masalalar tezkorlik bilan ko'rib chiqildi. Hakamlik sudyasi yakuniy qarorni hakamlik muhokamasi boshlangan kundan boshlab to'qqiz oy ichida chiqargan.

MAXFIYLIK VA OSHKORALIK

1. ICC (Xalqaro Savdo Palatasining Xalqaro Arbitraj sudi):

ICC arbitraj qoidalarining 22-moddasida konfidensiallik masalasi ko'rib chiqiladi. Unda aytilishicha, tomonlar, arbitrlar va ICC sudi hakamlik muhokamasi va chiqarilgan har qanday qarorlarning maxfiyligini saqlashi shart, qonun hujjatlarida oshkor qilish talab qilinadigan hollar bundan mustasno deyilgan.

2. LCIA (London xalqaro arbitraj sudi):

LCIA arbitraj qoidalarining 30-moddasi maxfiylikni tartibga soladi. Unga ko'ra, tomonlar, hakamlar va LCIA sudi hakamlik muhokamasiga taalluqli barcha masalalarni, shu jumladan arbitrajning mavjudligi, ish yuritish va qarorini maxfiylik saqlanadi.

3. SCC (Stokgolm Savdo palatasi arbitraj instituti):

SCC arbitraj qoidalarida maxfiylikka oid aniq qoidalar mavjud emas. Biroq, odatda hakamlik muhokamasida maxfiylik tamoyiliga amal qiladi. Maxfiylikni tartibga soluvchi aniq qoidalar mavjud bo'lmasa-da, tomonlar va hakamlar oshkor qilish uchun har qanday qonuniy talablarga rioya qilgan holda, hakamlik muhokamasi va chiqarilgan har qanday qarorlarning maxfiyligini saqlashlari kutiladi.

4. AAA (Amerika arbitraj assotsiatsiyasi):

AAA Tijorat arbitraji qoidalarining 38-qoidasi maxfiylikka qaratilgan. Unda aytilishicha, tomonlar, arbitrlar va AAA hakamlik muhokamasi va chiqarilgan har qanday qarorlarning maxfiyligini saqlashi kerak, qonun hujjatlarida oshkor qilish talab qilinadigan hollar bundan mustasno.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Introduction to ICC Arbitration | Clifford Chance
<https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2012/12/introduction-to-icc-arbitration.pdf>
2. Our history - SCC Arbitration Institute <https://sccarbitrationinstitute.se/en/about-scc/our-history>
3. <https://www.lcia.org/LCIA/history.aspx> LCIA - The London Court of International Arbitration (<https://www.lcia.org/LCIA/history.aspx>) History of the London Court of International Arbitration (LCIA).
4. "Guide to Regional Arbitration (volume 7 - 2019) - Global Arbitration Review"
5. ICC Reglamenti-. ICC Rules of Arbitration entered into force on 1 January 2021. They define and regulate the management of cases received by the International Court of Arbitration® from 1 January 2021 on. <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/12/icc-2021-arbitration-rules-2014-mediation-rules-english-version.pdf>
6. London arbitraj sudi reglamenti LCIA Arbitration Rules (2020)
https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx
7. Stokgolm Savdo palatasi arbitraj institute reglamenti SCC Arbitration Rules 2017 SCC (Stockholm Chamber of Commerce) Arbitration Rules (2017) <http://www.adr.org/Rules>
8. Amerika arbitraj assotsiatsiyasi reglamenti AAA Arbitration Rules www.adr.org (<https://www.adr.org/Rules>) AAA Rules, Forms & Fees | ADR.org AAA Rules, Forms and Fees.